

Schoonheid en tragiek

- 1 1 In juni en juli 2000 werden in Nederland
2 en België de Europese kampioenschappen
3 voetbal gehouden. De weken ervoor heerste er
4 een opmerkelijke Oranjekoorts. Journalisten
5 schatten de kwaliteiten van het Nederlands
6 elftal hoog in en rekenden min of meer op een
7 finaleplaats. Een beetje weggedrukt tussen veel
8 belangrijker nieuws stond er een berichtje in de
9 krant dat mij trof: "Voor de belastingdienst zijn
10 voetballers artiesten. Buitenlandse voetballers
11 die de komende weken in Nederland voetballen,
12 zullen worden geconfronteerd met een
13 voorheffing van achttien procent. België en
14 Nederland strijken daarvan ieder de helft op.
15 Deze regeling geldt ook voor artiesten die hier
16 optreden."
- 2 17 Voetballers zijn waarschijnlijk niet blij
18 met deze truc om hen niet belastingvrij te laten
19 ontsnappen, maar misschien verheugen ze zich
20 over de erkenning van hun vak als kunst. Je
21 hoort het immers vaak beweren: topvoetballers
22 zijn kunstenaars! In het Amerikaanse tijdschrift
23 *Time* van enige tijd geleden beweerde
24 voetballer David Ginola, ex-international voor
25 Frankrijk en nog steeds op het hoogste voetbal-
26 niveau actief, iets soortgelijks. Hem werd de
27 vraag voorgelegd: bederft het vele geld dat er
28 in de voetballerij omgaat het spel niet?
29 "Welnee", zei Ginola, "een topacteur verdient
30 twintig miljoen dollar met één film en je hoort
31 niemand klagen. Waarom zou een voetballer
32 die veel harder moet werken en maar kort van
33 zijn succes kan genieten, dat dan niet mogen?
34 En zijn wij ook niet een soort artiesten?
35 Hardwerkende mensen willen in het weekend
36 ontspannen bij een adembenemend potje
37 voetbal. Het is hun hoogtepunt van de week. Zo
38 kunnen ze de in de week opgespaarde woede en
39 frustraties kwijt. Wij leveren ze dat, zoals
40 filmsterren een avondje ontspanning bieden."
41 Voetbal kan dus leiden tot psychische loutering
42 van de door stress geplaagde mens.
- 3 43 Je hoort dat wel vaker beweren. Een erg
44 overtuigend pleidooi voor de hoogte van de
45 salarissen en transfersommen vind ik de
46 redenering van Ginola niet. Het zou immers
47 betekenen dat bijvoorbeeld de musici van het
48 Concertgebouworkest voor hun zondagochtend-
49 concerten ook tonnen zouden moeten kunnen
50 beuren en hetzelfde zou gelden voor de dichters
51 die op Poetry International hun gekwelde ziel
52 lucht geven. Maar het zegt wel iets over de
53 sociale status van de voetballer.
- 4 54 Zijn voetballers ook werkelijk artiesten
55 die oog hebben voor wat mooi is? David Ginola
56 is in ieder geval hard op weg. Hij lijkt alvast
57 een voorschot te hebben genomen op zijn
58 culturele aanzien met een heus essay in een
59 gerenommeerd tijdschrift. Hij wil daarin het
60 clichébeeld van de voetballer als overbetaalde,
61 onvolwassen dommekracht, die overdag alleen
62 maar in zijn Porsche kan razen, de nek
63 omdraaien. En wat te denken van voetballer
64 Clarence Seedorf? Uit een interview met Cees
65 Jansma, al weer enige tijd geleden, bleek dat
66 Clarence zowaar gedichten schreef. Jansma
67 vroeg niet verder (misschien uit vrees dat zijn
68 gast er eentje ging voordragen), maar de link
69 was gelegd: voetballers weten wat mooi is.
- 5 70 Op de een of andere manier schijnt
71 voetbal voor sommigen een esthetische
72 belevenis te zijn, een soort ballet. Ik heb de
73 schrijver Morriën eens horen uitbarsten in een
74 lofzang op de schoonheid van de passeer-
75 bewegingen van Brian Roy, alsof er subsidie
76 voor zou moeten worden aangevraagd. En neem
77 Faas Wilkes. Hij was volgens kenners een
78 'mooie' voetballer. De meest bejubelde
79 voetballer ten onzent is ongetwijfeld Johan
80 Crujff geweest. Over zijn prestaties werd
81 gesproken in termen als: "mooi", "fraai" en
82 "oogstrelend". Een door deze voetbalgod
83 geleide aanval verliep "mooi en soepel" en
84 werd bekroond met een "magnifiek" doelpunt.
85 Het hoogste in de voetbalsport ontleent steevast
86 zijn beschrijvingen aan termen uit de kunst.
- 6 87 Hoe komt het toch dat zoveel mensen
88 voetbal met mooi associëren? Waar zit hem die
89 schoonheid dan in? Voor hetzelfde geld kun je
90 immers wijzen op enkele uitgesproken lelijke
91 kanten van het voetbal. In vergelijking met
92 basketbal of American football, bijvoorbeeld,
93 wordt er bij voetbal veel te weinig gescoord.
94 Er valt wel eens iets moois in een wedstrijd te
95 beleven, maar het grootste gedeelte van de
96 meeste wedstrijden is slaapverwekkend en niet
97 zelden gaan ze als een nachtkaars uit. Ook het
98 aantal overtredingen loopt vaak de spuigaten
99 uit, om van de toestanden rond het veld maar
100 niet eens te spreken.
- 7 101 Eerlijk gezegd geloof ik niet zo in die
102 pure schoonheidsaanbidders onder de
103 voetballiefhebbers. Het toewijzen van louter
104 esthetische kwaliteiten aan het voetbal is een
105 hebbelijkheid van personen die zichzelf
106 wijsmaken dat ze door fan te zijn een zekere
107 smaak hebben. Zo komen ze ertoe Crujffs
108 schijnbewegingen te vergelijken met de subtiële
109 balletpassen van de beroemde Nurejev.
- 8 110 Tegenover de voetballiefhebbers staan de
111 voetbalhaters. Ook daar zijn er veel van en ze
112 lijken woorden tekort te komen om hun diepe

Eindexamen Nederlands havo 2003 - I

havovwo.nl

- 113 afkeer uit te drukken. Rudy Kousbroek
114 bijvoorbeeld heeft van het schelden op sport
115 een tweede natuur gemaakt. Ook de Dichter des
116 Vaderlands, Gerrit Komrij, geeft bij
117 gelegenheid blijk van zijn minachting en
118 Gerard Reve schreef eens over voetbal: "Ik
119 vind het jammer dat bij een voetbalwedstrijd
120 niet beide partijen kunnen verliezen en dat er
121 zo zelden doden bij vallen."
- 9 122 Wat hun erin tegenstaat, is het vermoeden
123 dat het gaat om heel primitieve emoties
124 waarvan zij zelf denken vrij te zijn. Maar ook
125 ergeren zij zich aan het waanwijze oordeel van
126 zogenaamde kenners dat voetbal 'mooi' zou
127 zijn, een kwalificatie die zij zelf immers voor
128 kunst, zoals literair werk, reserveren.
- 10 129 Maar de meeste voor- en tegenstanders
130 zitten ernaast. In voetbal gaat het om heel
131 andere zaken dan schoonheid of lelijkheid. Het
132 gaat om een soort spanning die je nooit op
133 schilderijen of in symfonieën aantreft, om een
134 trotse, liefdevolle partijdigheid waar je verder
135 in de maatschappij niet mee aan kunt komen,
136 om een zekere vorm van dramatiek en zelfs
137 tragiek. Ik ben ervan overtuigd dat de
138 aardigheid en de populariteit van het voetbal
139 niet zozeer liggen in de vaardigheid van de
140 balartiesten (niemand kan immers 'bewijzen'
141 dat korfbal of gewichtheffen onaantrekkelijker
142 sporten zijn of minder inspanning vereisen),
143 maar in het feit dat je optimaal kunt meelijden.
- 11 144 Ja, overwinningen zijn prachtig, maar ze
145 moeten worden bevochten en de kans is groot
146 dat men een nederlaag lijdt. En die nederlaag,
147 dat verdriet om degradatie of een afgang op het
148 toernooi, daar zit het 'm in. Als toeschouwer en
149 Oranjefan word je als het ware gedwongen om
150 die mogelijke lijdensweg mee op te gaan.
151 Vandaar de spanning tijdens een wedstrijd:
152 steeds scheren we langs afgronden; er moet nu
153 eenmaal gewonnen worden.
- 12 154 Het mooie van voetbal is dat je je met een
155 team, een clubnaam kunt identificeren. Niet het
156 individu doet ertoe, maar de club of het elftal.
157 Als een veelbelovende schaatser er opeens niks
158 meer van bakt, of een populaire hordeloper een
159 langdurige blessure oploopt, vergeet je hem al
- 160 snel. De schaatser Falco Zandstra is daar een
161 mooi voorbeeld van: voortijdig geheel uit het
162 zicht verdwenen. Maar voetbalclubs blijven
163 ondanks nederlagen voortdurend in beeld. Ze
164 kunnen wel steeds verder wegzakken in de
165 ranglijst, maar ze houden dezelfde naam,
166 hetzelfde clubhuis. Je moet wel met ze mee, of
167 je wilt of niet.
- 13 168 Zelf ben ik sinds mijn jonge jaren een
169 trouwe fan van FC Groningen, al woon ik
170 allang niet meer in die stad. Ik heb ze al in geen
171 jaren meer van dichtbij zien spelen en weet
172 nauwelijks de opstelling nog. En heel mooi en
173 oogstrelend wordt er in het Oosterpark nou ook
174 weer niet gespeeld. Maar toch lijd ik op afstand
175 mee als er door de club van die naam wordt
176 verloren. Deze zomer kan niet meer stuk, want
177 ze zijn naar de eredivisie gepromoveerd!
- 14 178 Met kunstzinnige begoocheling heeft het
179 allemaal weinig te maken, meer met het gevoel
180 ergens bij te willen horen, solidariteit. Dat de
181 voetballiefhebber zich gemakkelijker
182 identificeert met een geheel, een naam, een
183 symbool, dan met een individu, blijkt ook uit
184 het feit dat spelers die de overstap naar een
185 andere club maken, door supporters gewoonlijk
186 als verraders worden gezien.
- 15 187 Het gaat bij voetbal om zaken als
188 ergernis, ongeloof, woede: de alledaagse
189 gevoelens. Zelfs de scheidsrechters, die nogal
190 eens verkeerde beslissingen nemen, doen
191 daaraan mee en fungeren even als je chef, die je
192 voor één keer niet binnensmonds hoeft te
193 vervloeken. Voetbal maakt het ons mogelijk
194 allerlei onverkwikkelijkheden te verwerken en
195 te vergeten. Voetbal is bovendien een typische
196 vergeetelheidsbezigheid. De Brandenburgse
197 Concerten van Bach, het Straatje van Vermeer,
198 daar kun je van genieten tot je er grijs van
199 wordt, maar een voetbalwedstrijd doet het maar
200 één keer en daarna nooit meer. Stel, u wordt
201 gedwongen de beruchte voetbalfinale
202 Nederland - Duitsland uit 1974 nog eens
203 helemaal opnieuw te bekijken. Daar is niets
204 aan: het spelverloop en de uitslag staan vast.
205 Het is ouwe, beschimmelde koek. Net als, na
206 een tijdje, Euro 2000.

naar: Rob Schouten

uit: Trouw, 10 juni 2000

Tekst 1 Schoonheid en tragiek

1p **1 ■** Hoe kan de tekst *Schoonheid en tragiek* qua tekstsoort het beste getypeerd worden?

- A Een activerende tekst met beschouwende elementen.
- B Een amuserende tekst met activerende elementen.
- C Een betogende tekst met beschouwende elementen.
- D Een uiteenzettende tekst met amuserende elementen.

Zowel in het tekstgedeelte van alinea 1 tot en met 9 als in het tekstgedeelte van alinea 10 tot en met 15 geeft de schrijver antwoord op een impliciete vraag.

2p **2 □** Welke impliciete vraag beantwoordt de schrijver in het tekstgedeelte van alinea 1 tot en met 9?

Gebruik maximaal 10 woorden.

3p **3 □** Welke impliciete vraag beantwoordt de schrijver in het tekstgedeelte van alinea 10 tot en met 15?

Gebruik maximaal 10 woorden.

Volgens Ginola (zie regel 24) mogen voetballers best veel geld verdienen, omdat ze veel mensen ontspanning bieden. Rob Schouten is bekend met de argumenten die Ginola gebruikt, maar is het niet met hem eens (zie alinea 2 en 3).

3p **4 □** Leg uit waarom de schrijver het niet eens is met Ginola.

Gebruik maximaal 30 woorden.

2p **5 □** Wat concludeert de schrijver uit het feit dat voetballers zoveel geld verdienen?

Gebruik maximaal 10 woorden.

“Een erg overtuigend pleidooi voor de hoogte van de salarissen en transfersommen vind ik de redenering van Ginola niet.” (regels 43-46)

Vergelijk de wijze van argumenteren van David Ginola (alinea 2) met die van de auteur (alinea 3).

1p **6 ■** Welke van onderstaande beweringen is juist?

Beiden argumenteren op basis van

- A kenmerken / eigenschappen.
- B oorzaak en gevolg.
- C overeenkomst / vergelijking.
- D voorbeelden.

“Voetbal kan dus leiden tot psychische loutering van de door stress geplaagde mens.” (regels 41-42)

1p **7 ■** Welk van onderstaande citaten drukt het beste dezelfde gedachte uit?

- A “Hardwerkende mensen willen in het weekend ontspannen bij een adembenemend potje voetbal.” (regels 35-37)
- B “Het is hun hoogtepunt van de week.” (regel 37)
- C “Zo kunnen ze de in de week opgespaarde woede en frustraties kwijt.” (regels 37-39)
- D “Wij leveren ze dat, zoals filmsterren een avondje ontspanning bieden.” (regels 39-40)

1p **8 ■** Welke gevoelswaarde heeft het woordje ‘zowaar’ in regel 66?

- A afgunst
- B afkeuring
- C bewondering
- D spot

2p **9 □** Welke twee *verschillende* argumenten hanteert de schrijver in alinea 6 en 7 om aan te geven dat hij het niet eens is met de schoonheidsaanbidders?

Eindexamen Nederlands havo 2003 - I

havovwo.nl

- 1p 10 ■ Van welk type drogreden bedient de schrijver zich in het tekstgedeelte van alinea 7 tot en met 9 bij het verwerpen van de opvattingen van de schoonheidsaanbidders en voetbalhaters?
- A de persoonlijke aanval
 - B een onjuist verband tussen oorzaak en gevolg
 - C een verkeerde vergelijking
 - D het vertekenen van een standpunt

- 1p 11 □ Welke functie heeft alinea 6 tot en met 9 ten opzichte van alinea 1 tot en met 5? Kies één woord uit de volgende reeks: *bewijs, conclusie, gevolg, oorzaak, samenvatting, stelling, tegenwerping, toepassing, uitwerking, voorbeeld*.

- 2p 12 □ “Zelf ben ik sinds mijn jonge jaren een trouwe fan van FC Groningen ...” (regels 168-169) Waarom is het volgens de auteur aantrekkelijk een trouwe fan te zijn van een club? *Gebruik maximaal 10 woorden.*

- “Voetbal maakt het ons mogelijk allerlei onverkwikkelijkheden te verwerken en te vergeten.” (regels 193-195)
De auteur heeft deze verklaring al eerder in de tekst gegeven.
- 1p 13 ■ In welke van onderstaande alinea’s is deze verklaring al eerder aan de orde geweest?
- A alinea 2
 - B alinea 11
 - C alinea 12
 - D alinea 14

De opmaakredacteur van een krant zou het artikel *Schoonheid en tragiek* kunnen indelen met behulp van de volgende achtereenvolgende kopjes:

1: Voetbal is mooi

2: Voetbal is lelijk

3: Voetbal is meelevend

4: Voetbal is afleiding

- 1p 14 □ Boven welke alinea zou hij het beste kopje 2 kunnen plaatsen?
- 1p 15 □ Boven welke alinea zou hij het beste kopje 3 kunnen plaatsen?
- 1p 16 □ Boven welke alinea zou hij het beste kopje 4 kunnen plaatsen?

- 1p 17 ■ Welke van onderstaande zinnen geeft het beste de hoofdgedachte van de tekst *Schoonheid en tragiek* weer?
- A Aan voetbal zit voor sommige kijkers een esthetische kant, maar hun motieven om in esthetische termen over voetbal te spreken zijn afkeurenswaardig.
 - B Dat voetbal de gelegenheid geeft om alledaagse emoties te verwerken en te vergeten, is het voornaamste motief om voetballers duur te betalen.
 - C De populariteit van voetbal komt niet zozeer voort uit de schoonheid van het spel, maar vooral uit de mogelijkheden tot meelevend.
 - D Mensen die voetbal met het woord ‘mooi’ verbinden hebben ongelijk, want bij het voetbalspel overheerst het lelijke.

Eindexamen Nederlands havo 2003 - I

havovwo.nl

fragment 1

Het gaat niet aan om openlijk naar oorlog te verlangen, hoewel het grootste gedeelte van ons collectief kapitaal aan de wapenindustrie wordt uitgegeven. Eenzelfde dubbelhartigheid zien we ten aanzien van het voetballen; er is een 'hogere' aspect en een verboden, geheime kant. Het 'hogere' heeft te maken met de pracht van het spel, van trefzekere samenwerking en individuele virtuositeit. Het 'hogere' heeft niet te maken met de agressiviteit die onverbrekkelijk bij voetballen hoort: deze verboden, geheime kant wordt bij uitstek als een probleem gezien. Mensen geloven nu eenmaal dat agressie uitsluitend door frustratie wordt veroorzaakt en wijzen deze fundamentele drift af, omdat zij die associëren met vernielzucht of moord. En dat is jammer, want juist die agressie maakt het voetbal leuk, meeslepend, belangrijk, passionerend en intens bevredigend.

naar: Anna Enquist, Niet van lust alleen

uit: Hard gras, eerste jaargang, nr. 3, april 1995, p. 36-39

“Het gaat niet aan om openlijk naar oorlog te verlangen, hoewel het grootste gedeelte van ons collectief kapitaal aan de wapenindustrie wordt uitgegeven. Eenzelfde dubbelhartigheid zien we ten aanzien van het voetballen ...”

- 3p **18** Zeg met eigen woorden wat Anna Enquist met deze bewering wil zeggen over de agressie bij de voetbalsport.

Gebruik maximaal 20 woorden.

Anders dan Anna Enquist laat Rob Schouten zich niet expliciet uit over het verband tussen agressie en de aantrekkelijkheid van voetbal.

- 3p **19** Is het aannemelijk dat Rob Schouten de agressie, die hij in alinea 6 afkeurt, zal beschouwen als een verklarende factor voor de aantrekkingskracht van voetbal? Licht je antwoord toe met behulp van alinea 15.

Gebruik maximaal 15 woorden.